

'שְׁנֵי אַנְשִׁים עֲבָרִים נָצִים' – 'דָּתָן וָאֶבִּיר' הֵם, שֶׁהוֹתִירוּ מִן הַמֶּן' חוליה בשרשרת האירועים שמגלה טעם בחירת משה למנהיג

ספר שמות פרק ב

(יג) וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וְהָיָה שְׁנֵי אַנְשִׁים
עֲבָרִים נָצִים וַיֹּאמְרוּ לְרָשָׁע לָמָּה תִּפֹּה
רָעָךְ:

רש"י

שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֲבָרִים – דָּתָן וָאֶבִּיר, הֵם שֶׁהוֹתִירוּ
מִן הַמֶּן:

וצריך להבין:

1. מניין לרש"י לקבוע שהיו אלו 'דתן ואבירם'
ללא סימוכין? אף שלהלן כן ראה צורך להביא
סימוכין מדרשת רבותינו?

רש"י על שמות פרק ה פסוק כ

(כ) ויפגעו – אנשים מישראל את משה ואת
אהרן וגו'. ורבותינו דרשו: כל נאים ונאים, דָּתָן
וָאֶבִּיר הֵיוּ! [ומסתמך:] קנאמר בהם 'נאים'
נָצִים:

2. למאי נפקא מינא לנו מי היו 'אנשים' אלו?
3. ובכלל מה ראה רש"י להודיענו כאן שהם
אלו ש'הותירו מן המן'? הרי במקומו לא הביא
שום הוכחה לדבריו!

4. מדוע מזכיר רש"י רק את סיפור ה'מן'?
אף שבמדרש מוזכרים עוד אירועי חוצפה
מרדנית מצד שני הרשעים הללו, כדלקמן:

מדרש תנחומא שמות פרק י

(י) ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים
מי היו? דָּתָן וָאֶבִּיר! והם שאמרו נתנה ראש
ונשובה מצרימה, שהמרו על ים סוף והן
שהותירו מן המן דכתיב ויתירו אנשים ממנו עד
בקר והם שיצאו ללקוט ולא מצאו והם היו
במחלקתו של קרח שנאמר הוא דָּתָן וָאֶבִּיר שהן
עמדו ברשתן מתחלה ועד סוף.

מה מלמדים שני סיפורי-ההסתבכות?

מה שהוקשה לכאורה לרש"י הוא, מה חידוש יש
בהתנהגותו של משה? והלא כל אדם הגון היה
נוהג כך במקומו...

ההנחה הכוללנית של רש"י בסיפורי 'שמות':
הרקע שגרם לקב"ה לבחור במשה דווקא!

כל סיפורי ילדותו מספר רש"י בשתי שכבות:
הפשט ובציוד המדרש המבליט קדושת משה

החל מהפסוק: [1] "ותרא אותו כי טוב" -
כשנולד נתמלא הבית אורה [2] בהמשך
"[ותשלח] את אמתה" - פירש"י: את שפחתה,
אך מוסיף: "ורבותינו דרשו: ... שנשתרבבה
אמתה אמות הרבה" [3] וממשיך: "ותפתח
ותראהו" - "את מי ראתה, הילד, זהו פשוט.
ומוסיף רש"י: ומדרשו: 'שראתה עמו
שכינה'... [ותראהו ... קולו כנער... דמעות חרישיות]

[4] וכן בד"ה מן העבריות [שמות ב, ז]: מלמד
שהחזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק, לפי
שהיה עתיד לדבר עם השכינה, אף שאין לכך
זכר בפשט"ם [אולי הן סירבו משנאת ישראל?..]

אלא שרש"י חיפש פירוש דרושי שידגיש את
האינסטינקטים הקדושים שלו מלידה! – ועתה
ממשיך להדגיש גדולתו כ'בר דעת' ובבחירתו הוא!

סיפור נקמתו במצרי האכזר

ספר שמות פרק ב

(יא) וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא
אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ
מִצְרֵי מִכָּה אִישׁ עֲבָרִי מֵאָחִיו:

]

רש"י על שמות פרק ב פסוק יא

(יא) ויגדל משה – והלא כבר כתיב ויגדל הילד?
בחד להוסיף מדרש: אמר רבי יהודה בר"א הראשון
לקומה והשני לגדולה [לא לבגרות, אלא], קמינהו
פרעה על ביתו [הפלאה גדולה שלא כתובה פה]:

וירא בסבלותם [וכי רק הוא ראה?] – נתן עיניו
ולכו להיות מינר עליהם: [עירות ורגישות
אמפטית]

... מכה איש עברי – מלקהו ורודהו ובעלה קל
שלומית בת דברי היה ונתן עיניו זה, וכלילה
העמידו והולילו מביתו והוא חזר ונכנס לבית וכל
על אשתו כסורה שהוא בעלה וחזר האיש לביתו
והרגיש בדבר וכשראה אותו מלרי שהרגיש בדבר,
היה מכהו ורודהו כל היום:

(יב) וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא פִּי אִישׁ וַיֵּךְ
אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:
רש"י

(יב) ויפן כה וכה – ראה מה עשה לו בבית [?] ומה עשה לו בשדה. ולפי פשוטו כמשמעו [שבדק אם אין אף אחד רואה]: וירא כי אין איש [ברוח הקדש] – שאין איש עתיד ללכת ממנו שיתגייר:

כי כפשוטו – מהי המעלה? כל אדם היה עושה כך... ומהי המעלה להורגו באין רואה? [פחדנות]

סיפור תוכחתו לעברים הנצים

לכאורה לא ברור, מה כ"כ משך את תשומת לבו של משה, ל'מריבה' של שני עברים מתקוטטים? גם צ"ל למה מדגיש הכתוב: "ויצא ביום השני"...?

העתקתו בד"ה שלשת התיבות: 'שני אנשים עברים', מבטאת שמה שהציק למשה היה:

היתכן שבמצב כה איום ונורא, מצאו לעצמם שני 'עברים' [שהמצוקה הלאומית היתה אמורה להיות גורם מאחד ביניהם] להתקוטט זה עם זה?!..

גם ייתור תיבת 'שני', הלא גם בלעדיה, 'מיעוט אנשים – שניים'.

מבאר על כך רש"י: - דתן ואבירם הם, שהותירו מן המן:

רש"י למד על זהותם לא מגז"ש 'אנשים' או מגז"ש 'נצים-נצבים' כדעת מפרשי רש"י, היה לו להעתיק בד"ה רק תיבת 'אנשים' בלבד או 'נצים' בלבד.

אלא שמה שמשך תשומת לבו של 'מנהיג הדור', שהבין ברוח קדשו שזו תופעה חריגה במיוחד, שבכל עם ישראל יש רק 'שניים' כאלו, [לכן הדגישם ופרסמם כמו שלומית בת דברי] שבעייתם היא [לא רק] שאינם רואים עצמם 'חלק מעם ישראל' [אלא], גם מבליטים זאת בהתרסה מתמדת, עד ש'נצים' הוא שם התואר שלהם [שלא נפרש ש'וינצו' באקראי].

ובפרט שזה קרה למחרת הריגתו את המצרי, הבין ש'התקוטטותם' קשורה ישירות להפלתו, כנראה ששניהם רבו מי מהם יזכה להלשינו...

ראה משה ברוח קדשו ש'דתן ואבירם הם' [אותם 'נצים'] המסוגלים לשפלות כזו, וגם בעתיד יתנהגו בצורה כה 'מתבדלת' מכלל ישראל, היכן? 'שהותירו מן המן' [כל זאת חוזה משה רבנו את מה שעתיד לצאת מהם]

לכן מדגיש רש"י דווקא 'הותרת המן'?

כי החטא ש'הותירו מן המן' [אע"פ שראו במו עיניהם ש"ימודו בעומר ולא העדיף המרבה והמחסיר לא החסיר"] לא היתה מאחוריו שום הצדקה פסיכולוגית או חברתית, אלא 'היבדלות

זדונית' מכלל ישראל, בחינת 'הוציא עצמו מן הכלל – כפר בעיקר', את כל זה חזה הנער משה ברוח קדשו...

• הלהרגני אתה אומר – מכאן אנו למדים שהרגו נצם המפורש: [ולא שאמר בלבו להורגו]

• וישמע פרעה – הם הלשינו עליו: ויצק להרוג את משה – מסרו לקוסטיונר להרגו ולא קלטה בו החרב הוא שאמר משה ויילני מחרב פרעה: [ולא שברח סתם, אלא בניסי ניסים]

○

ומה שלקמן בן הזדקק רש"י להוכחות מ'רבותינו':

... (כ) וַיִּפְּגְעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אֶהֱרֹן נָצְבִים לְקִרְיָתָם בַּצֹּאֲתָם מֵאֵת פְּרָעָה:

• (כ) ויפגעו – אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו [היפך הפשט!] כל נלים ונצים דתן ואבירם היו שנאמר בהם ילאו לנצים: [ומי יכלו להחזיק כל כך?]

• (כג) ויהי צימים הרצים ההם – שהיה משה גר במדין וימת מלך מצרים והולכו ישראל לתשועה ומשה היה רועה וגו' ובאת תשועה על ידו ולכך נסמכו פרשיות הללו.

אלא כל הפרשיות הללו שמתחילת הספר הם סמיכות אחת, שבאה ללמדנו כיצד הפך משה להיות 'רועה' את צאנו של הקב"ה ומה מעלה היתה בו שנבחר לזה.

רש"י: ויריבם על החמור – שעתיד מלך המשיח להתגלות!

